

УДК 373.2.015.31:793.3

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2\(221\)-99-102](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2(221)-99-102)

ТРУШ ДАРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА,

магістерка початкової освіти, спеціалістка корекційної освіти, заступниця директора дошкільної ланки, Опорний заклад освіти «Хомуцька гімназія Миргородської міської ради Полтавської області» Миргородської міської громади, м. Миргород, Україна

Daria Trush,

Master of Primary Education, Correctional Education Specialist, Deputy Director of the Preschool Section, "Khomutetsk Gymnasium of Myrhorod City Council of Poltava Region" Myrhorod City Community, Myrhorod, Ukraine

E-mail: tdariadiamond@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0004-9193-5940>

ВІЛЬХОВА ОКСАНА ГРИГОРІВНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної освіти, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Oksana Vilkhova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Preschool Education,

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

E-mail: oksana.vilhovadinec@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9152-2511>

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

A Розглядається процес формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку засобами народної хореографії. Визначено значення народного танцю як ефективного інструменту естетичного, фізичного та емоційного розвитку дитини. Проаналізовано методи і прийоми залучення дошкільників до традиційної хореографічної культури, що сприяють розвитку їхньої креативності, музично-ритмічного відчуття та комунікативних навичок. Особливу увагу приділено ролі педагога у створенні сприятливого освітнього середовища для формування мистецьких здібностей. З'ясовано особливості використання народного костюма у хореографічній діяльності дошкільників, що є важливим елементом формування мистецько-творчої компетентності.

Ключові слова: мистецько-творча компетентність; діти дошкільного віку; народна хореографія; естетичне виховання; творчий розвиток; педагог-хореограф; національна самосвідомість

DEVELOPING ARTISTIC AND CREATIVE COMPETENCE IN PRESCHOOL CHILDREN THROUGH FOLK CHOREOGRAPHY

S This article examines the process of developing the artistic and creative competence of preschool children through folk choreography. The significance of folk dance as an effective tool for the aesthetic, physical, and emotional development of a child is determined. Methods and techniques involving preschoolers in traditional choreographic culture that contribute to the development of their creativity, musical and rhythmic sense, and communication skills are analyzed. Special attention should be paid to the role of the teacher in creating a favorable educational environment for the formation of artistic abilities.

The features of the use of folk costumes in the choreographic activities of preschoolers have been clarified, which is an important element of the formation of artistic and creative competence, which not only strengthens the artistic and aesthetic aspect of dance but also contributes to the upbringing of national self-awareness, cultural identity, and creative development of children. The features of raising preschool children, a sense of style and beauty through the perception of folk choreographic art, the development of aesthetic taste, social skills and responsibility and the stimulation of creative potential are analyzed. The formation of artistic and creative competence contributes to the development of children's ability to generate new ideas, create their own artistic images, and convey feelings, emotions and thoughts through folk dance art.

Keywords: artistic and creative competence; children of preschool age; folk choreography; aesthetic education; creative development; teacher-choreographer; national self-awareness

Актуальність проблеми. Кожна розвинена демократична країна значну увагу приділяє розвитку творчого потенціалу суспільства та кожної окремої особистості. Це тісно пов'язано із загальним рівнем освіти, стимулюванням розвитку творчих здібностей людини та наданням їй можливості їх виявлення. Крім того, досвід показує, що

особистість, здатна до генерації нових креативних ідей і використання знань у нових ситуаціях, легше пристосовується до нестабільних соціальних умов і швидше знаходить своє місце у суспільстві.

Оскільки Україна сьогодні переживає важкі випробування через війну, перебуває на шляху свого становлення,

їй потрібні освічені громадяни, креативні особистості, які можуть творчо реагувати на будь-які виклики. Перед освітніми закладами всіх рівнів стоїть важливе завдання: сприяти тому, щоб кожна дитина у майбутньому стала не просто пасивним членом суспільства, а інтелектуальною, ініціативною, творчою, суспільно корисною особистістю. Це досить необхідно для успішної розбудови нашої держави у повоєнний період.

Розвиток творчих здібностей дитини у системі дошкільної ланки освіти пов'язується науковцями з організацією освітнього розвивального простору ЗДО, залученням дитини до художньо-творчої діяльності з опорою на її власний досвід, індивідуальні особливості, потреби, інтереси, вікові психічні новоутворення. При цьому останнім часом дослідники констатують наявність недооцінки природи дитини, відсутність активної позиції вихованців в освітньому процесі. У зв'язку з цим перед сучасною дошкільною освітою постає питання розроблення технології розвитку творчих здібностей дітей і формування мистецько-творчої компетентності.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Упродовж різного часу означеною проблемою займалися багато науковців-теоретиків і педагогів-практиків: Т. Благова, Т. Вільшанська, С. Зубатов, В. Кшемінська, Т. Куцова, О. Мельник, О. Мерлянова, О. Мартиненко, Л. Плотнікова, О. Половіна, А. Шевчук, А. Яворська та ін. Їхні дослідження спрямовані на обґрунтування теоретичних поглядів на розвиток хореографічної освіти в Україні, місце та роль народного танцю у вихованні дітей дошкільного віку, особливості формування мистецько-творчої компетентності, розвиток творчої особистості вихованців засобами хореографічної культури.

Мета статті: проаналізувати процес формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку засобами народної хореографії.

Викладення основного матеріалу. Потреби часу визначають актуальність формування мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку під час освітнього процесу в сучасних закладах дошкільної освіти.

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні (освітній напрям «Дитина у світі мистецтва») особливого значення надається розвитку творчих здібностей дошкільників. Важливим результатом оволодіння дитиною мистецько-творчої компетентності є її здатність практично реалізувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій і почуттів до різноманітних видів мистецтва. У документі зазначено, що вихованці повинні вміти елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності [1].

Показник творчої активності дітей дошкільного віку визначається рівнем розвитку естетичного сприймання об'єктів та явищ, умінням працювати з різними матеріалами, використовувати різні техніки, добирати відповідні засоби реалізації задуму, виявляти творчу яву, естетичну чутливість, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього. Тому для реалізації мистецької і творчої діяльності у

ЗДО у дітей дошкільного віку потрібно сформувати саме мистецько-творчу компетентність, яка визначається як практична реалізація мистецько-творчої діяльності на основі розвинутих емоцій і почуттів щодо різних видів мистецтва, як-от: художньо-продуктивного, музичного, хореографічного, театралізованого [там само].

Творчість у дошкільному віці є природною потребою дитини. Особливості старшого дошкільного віку полягають у надзвичайній сприятливості дитини до творчості, високому рівні спостережливості, уяви, фантазії, чутливості до мови, високій пізнавальній активності, допитливості. Для дитини дошкільного віку пізнання навколишнього світу складає сенс її життя. Вихованці набувають нового особистісного досвіду й одночасно творять для себе щось суб'єктивно нове [6, с. 5].

Особливими якостями дитячої творчості є її специфічність і можливість прояву у різних сферах. З дітьми дошкільного віку потрібно поводитися дуже обережно, адже в цей час дуже легко привити негативне ставлення до прекрасного лише деякими, на перший погляд не істотними, помилкам педагога. Упродовж дошкільного віку у дитини змінюється характер наслідування. Якщо молодший дошкільник наслідував окремі форми поведінки дорослих і однолітків, то старший дошкільник не сліпо наслідує, а свідомо засвоює зразки норм поведінки. Саме тому поведінка вихователя не повинна і не може бути байдужою [2, с. 7].

Ефективним засобом розвитку творчості особистості є народна хореографія, основу якої складає танцювальна діяльність. Дійсно, танець, як засіб невербального спілкування до нинішнього часу залишається загадковим видом творчості людини. До нинішнього дня закони хореографічної діяльності вивчені не повністю. Ця форма творчості дозволяє людині реалізувати її духовний і тілесний потенціал у такій тріаді: моральність, знання, творчість. Особливо важлива, на наш погляд, виховна роль сьогодні покладена саме на народну хореографію.

Сучасні дослідники, зокрема О. Мерлянова, виділяють такі функції народної хореографії:

- естетично-виховну (ця функція включає в себе, визначає і супроводжує всі інші функції творчої діяльності особистості);
- пізнавальну (дає можливість підростаючому поколінню опанувати знання про історичне минуле й сучасне того чи іншого народу, його культуру і мову, національні традиції, звичаї, обряди, стимулює прагнення особистості розширити і поглибити ці знання);
- комунікативну (для розуміння танцю не потрібен перекладач чи знання мови, українець чудово розуміє танець угорців, іспанців та естонців тощо);
- компенсаторну (відволікає від неприємностей і сприяє духовній гармонії людини) [5, с. 27–29].

Дослідниця А. Шевчук акцентує увагу на комунікативних функціях української хореографії. Вона зазначає, що оскільки для дітей спілкування є однією з провідних діяльностей, то використання комунікативних властивостей танцю для міжособистісного виховання має стати домінантою музично-руховою та хореографічною діяльністю. Основним завданням педагога, на думку вченої, є зміщення акцентів із високих

вимог до якості виконання дітей на щирість спілкування, взаємодію як особливу форму реальної комунікації, вираження ставлення, почуття засобами виражальних і традиційних танцювальних рухів [7, с. 5].

Формування мистецько-творчої компетентності засобами народного танцю у дітей дошкільного віку в основному відбувається в освітньо-виховній діяльності садочка (під час підготовки до різноманітних свят, ранків, занять у танцювальних гуртках), а також під час відвідування дітьми колективів народного танцю.

Народна хореографія надзвичайно ефективно сприяє розвитку відчуття ритму та музичності, вираженню емоцій через рух, стимулюванню уяви та креативності дітей, виховує національну свідомість (діти знайомляться з традиціями свого народу, костюмами, символікою, відчувають гордість за культурну спадщину свого народу). Народні танці вчать дошкільників відчувати музику, рухатися в такт, передавати емоції, настрій через жести, міміку, пози. Варто зазначити, що під час танцювальної діяльності для успішного формування мистецько-творчої компетентності педагог повинен дати дітям можливість творчо експериментувати з рухами, додаючи власні варіації (наприклад, у «Гопаку» можна вигадати нові стрибки, а у «Веснянці» – власні комбінації рухів тощо).

Народні танці часто виконуються в групах або парах, що сприяє розвитку у дітей уміння взаємодіяти, слухати партнера, адаптуватися до ритму інших, а колективне створення хореографічних елементів впливає на формування комунікаційних навичок. Елементами дитячої хореографії є музично-рухові забави, музично-ритмічні ігри, танці, хороводи, танцювальні вправи тощо. Їхнє використання в музично-ритмічній роботі є однією з умов розвитку творчості дитини-дошкільника. Заняття народною хореографією сприяють не тільки формуванню мистецько-творчої компетентності дітей, а й формують у них звички і норми поведінки у відповідності до законів краси [8, с. 157].

Народна хореографія також впливає на фізичний розвиток дошкільників, формування гарної постави, правильної ходи. Іноді заради виправлення певних вад фізичного розвитку батьки віддають свого сина або доньку до танцювальних гуртків. Лише згодом вони розуміють, що їхня дитина стає організованою, комунікабельною, дисциплінованою, відповідальною, працьовитою – все це досягнення, на які народна хореографія має досить ефективний вплив.

Хореографія допомагає, в першу чергу, розвивати дитину. Вихованець у майбутньому може і не стати заслуженим артистом, чи відомою балериною, але якості, які він здобув протягом відвідування танцювального гуртка, залишаться до кінця життя.

Оскільки гра є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку, то під час проведення хореографічних занять педагогу необхідно використовувати ігрові прийоми, щоб діти відчували себе вільно та невимушено, вибирати короткі музичні композиції з чітким ритмом. Гра – соціальна за своїм походженням і змістом, вона є історичним утворенням, пов'язаним із розвитком суспільства, його

культури. У хореографічній діяльності гра виступає провідним мотивом у розвитку танцювальних умінь і навичок. Дуже важливим етапом формування у дітей естетичного смаку засобами народної хореографії є зародження у них мотиву до виконання тих чи інших настанов педагога-хореографа.

Обов'язково під час занять народною хореографією педагог повинен дотримуватися певних організаційно-педагогічних умов:

- 1) урахування рівня творчих здібностей кожної дитини;
- 2) опора на українські хореографічні традиції у процесі проведення занять;
- 3) інтеграція складників змісту дитячої хореографії [4, с. 26].

Значний вплив на формування мистецько-творчої компетентності дошкільників має підбір педагогом костюмів під час концертних виступів. Перед його використанням варто провести з дітьми невелику бесіду про історію та особливості використання костюма, показати елементи одягу, пояснити їх значення та функціональність. Під час репетицій необхідно дозволяти дітям одягати елементи костюма, щоб вони до нього звикали. Деякі танці вимагають специфічного одягу, наприклад, пишні спідниці для «Гопак» або пояси для «Аркану». Необхідно навчити дітей використовувати костюм у танці: правильно піднімати спідниці, тримати край сорочки чи керувати поясом. Перед виступами проводити репетиції у повному вбранні, щоб діти звикли до дещо інших відчуттів під час руху. Якщо оригінальний костюм занадто важкий або незручний для дошкільників, можна використовувати спрощені версії. Головне – зберегти його основні елементи, що відображають національну традицію. Використовуючи ігровий підхід у процесі формування мистецько-творчої компетентності, можна під час занять запропонувати дітям пограти в гру «Збери костюм» або гру «Хто швидше вдягнеться у народний одяг». Використання народних костюмів під час вивчення народних танців дошкільниками може значно покращити їхнє сприйняття культури, створити атмосферу автентичності та допомогти зрозуміти особливості рухів і народних традицій [3, с. 120].

Незалежно від того, які методи та прийоми використовує педагог під час формування мистецько-творчої компетентності, він повинен створити дружню та злагожену атмосферу у дитячому середовищі для розвитку інтересу вихованців до народної хореографії.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Отже, використання народної хореографії у роботі з дітьми дошкільного віку є не тільки ефективним засобом естетичного та творчого розвитку особистості, а й сприяє формуванню їхньої мистецько-творчої компетентності, а також особистісних і соціальних якостей, комунікативних умінь, які допоможуть у майбутньому успішно взаємодіяти з іншими, працювати в команді, адаптуватися до змін, імпровізувати.

Подальші наукові пошуки можуть бути пов'язані з дослідженням індивідуалізації мистецько-творчого розвитку дошкільників, а саме вивченням особливостей формування творчих здібностей у дітей різного темпераменту.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти : [нормативний документ]. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Байєр О., Шульга Л. Оцінюємо рівень сформованості мистецько-творчої компетентності дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. № 2. С. 4–9.
3. Ковальська В. Український народний танець як невід'ємна частина світової хореографії в українознавстві. *Українознавство*. 2012. № 1. С. 120–126.
4. Мартиненко О. Танцювальна мозаїка. Програма хореографічної роботи з дітьми 5–7 років. *Палітра педагога*. 2009. № 1. С. 25–29.
5. Мерлянова О. Вплив функцій народного танцю на виховання особистості. *Рідна школа*. 2006. № 3. С. 27–29.
6. Половіна О. Як побачити красу, або ознайомлюємо дітей зі світом мистецтва. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 4. С. 4–9.
7. Шевчук А. Дитяча хореографія: програма та навчально-методичне забезпечення хореографічної діяльності дітей від 3 до 7 років : навч.-метод. посіб. Київ : Шк. світ, 2008. 128 с.
8. Яворська А. Гімнастика в системі хореографічного виховання дітей дошкільного віку. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка [та ін.]. Полтава, 2021. С. 156–158.

References

1. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [Basic component of preschool education]: [normatyvnyi dokument]*. (2021). Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
2. Baiier, O., & Shulha, L. (2022). Otsiniuiemo riven sformovanosti mystetsko-tvorchoi kompetentnosti dytyny [We assess the level of development of the child's artistic and creative competence]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu [Preschool teacher-methodologist]*, 2, 4-9 [in Ukrainian].
3. Kovalska, V. (2012). Ukrainyskyi narodnyi tanets yak nevidiemna chastyna svitovoi khoreohrafii v ukrainoznavstvi [Ukrainian folk dance as an integral part of world choreography in Ukrainian studies]. *Ukrainoznavstvo [Ukrainian Studies]*, 1, 120-126 [in Ukrainian].
4. Martynenko, O. (2009). Tantsiuvalna mozaika. Prohrama khoreohrafichnoi roboty z ditmy 5-7 rokiv [Dance mosaic. Program of choreographic work with children 5-7 years old]. *Palitra pedahoha [Teacher's Palette]*, 1, 25-29 [in Ukrainian].
5. Merlianova, O. (2006). Vplyv funktsii narodnoho tantsiu na vykhovannia osobystosti [The influence of folk dance functions on personality development]. *Ridna shkola [Native school]*, 3, 27-29 [in Ukrainian].
6. Polovina, O. (2021). Yak pobachyty krasu, abo oznaiomliuiemo ditei zi svitom mystetstva [How to see beauty, or introducing children to the world of art]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu [Preschool teacher-methodologist]*, 4, 4-9 [in Ukrainian].
7. Shevchuk, A. (2008). *Dytiacha khoreohrafia: prohrama ta navchalno-metodychne zabezpechennia khoreohrafichnoi diialnosti ditei vid 3 do 7 rokiv [Children's choreography: program and educational and methodological support for choreographic activities of children from 3 to 7 years old]: navch.-metod. posib.* Kyiv: Shk. svit [in Ukrainian].
8. lavorska, A. (2021). Himnastyka v systemi khoreohrafichnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku [Gymnastics in the system of choreographic education of preschool children]. In *Formuvannia suchasnoho osvitnoho seredovyscha: teoriia i praktyka [Formation of a modern educational environment: theory and practice]: zb. nauk. prats* (pp. 156-158). Poltava [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 10.02.2025